

rengt, zoals hij
steun ontvangen
ent aan de Chr
stem „zeer ge
gaarne, al zal
der hebben op
doop, juist in
door docent van
en op de poging
u, dat het zuur
eend is aan de
aderen.

d. V. Sm. zijn
at hij onder „de
meerde Volk in
s met bewijs op
heusch zoo zu
ik geloof, dat
te gemakkelijk
zeggen, dat hij
rappen.

toen dr. v. d. V.
heel 't volk van
wen heeft ver
heel zijn be
teloosheid heeft
en dus van de
juist, als der
de leidslieden

ens een resumé
de Geref. Ker
n met loslating
nen wat temid
tot openbaring
en, dat we toch
ontvangens van
al wat gerefor
ou 't hier haast
we in 't Noor
el. Kerken on
in 't Zuiden,
maar niet aan

laten verloiden
zichte van den
meening, meen
orger heeft be

wijzen, dat wat
rdening hebben
met en dat dus
02, zich hierin
re op dit punt

conservatisme
ndpunt is, aan
e vaders niet
de leidslieden
anders is 't ge
theorie naar
naar de theo

te in.
HEPP.

toeschijsht,
auwend ver
kinderen, en
n den kring
hijnen, waar
baige vragen

arenlang ge
en tegen zijn
goddelooze,
n. Zulke ge
el verschrik
even intens,
dringen zich,
pp in oogen
cht poogt te
s: onder het
Woord, het

dat dit ver
de dat het
am hij zich
Doch niets
er zoo meer

in moedeloos
le. Het doet
varingen be
n geloof in
oeling Gods
ng en bitter
middelen van
ienste staan
oo goed als
e gulde
eijlkste, die
ns innerlijk
ndat de in
g, dien ons

zieleleven — vergat men 't maar nooit! — al
tijd heeft, vooral bij verschijnselen als waarover
B. schrijft, zoo buitengewoon groot is.

Als bij twee hetzelfde zielkundig gebeuren zich
voordoeft, is het daarom nog niet hetzelfde.

Eigenlijk moet men elkander van zeer nabij en
heel intiem kennen, om op vragen als B. stelt,
elkander het antwoord te helpen zoeken.

En dan kan men het nog alleen doen in zeer
vertrouwelijk gesprek.

Daarbij komt, dat de Schrift ons over ervaringen
als ons nu bezighouden geen rechtstreeksch licht
ontsteekt, noch in openbarend woord noch in aan
schouwelijk voorbeeld. Slechts bij wijze van af
leiding en gevolgtrekking kunnen we hier den
draad in den doolhof vinden, en dan — ieder
eigenlijk nog alleen in zijn eigene.

Dit geldt dan vooral de tweede en de derde
vraag, waarin ik zoo vrij was B.'s schrijven, op
mijn eigen manier saam te vatten.

Minder de eerste, of ervaringen als waarover
B. klaagt, bestaanbaar zijn met — laat het me
kort zeggen — zaligmakende genade.

In het algemeen — dit in 't voorbijgaan —
houd ik niet van dergelijke vragen.

Met of zonder bewustheid van wie ze stelt,
zijn ze vaak niet vreemd aan de zucht om zich
te laten voorrekenen met hoeveel zonde en met
hoe weinig genade een mensch nog wel in den
hemel kan komen.

En zulke rekenschaars laat men het best met hun
puzzel zitten.

Doch zóó is de vraag door B. niet bedoeld.

Hij is geen rekenaar, die ten behoeve van de
zonde liefst zooveel mogelijk afdingt op de ge
nade; die om zooveel mogelijk ruimte te houden
voor 't vleesch, zooveel terrein als maar even kan
betwist aan den Geest. Hij een aangevochtene, die
hoopte een mensch in Christus te zijn, en die
nu in dit vertrouwen wordt geschoot door de
hange ervaring waarover hij klaagt.

En dan acht ik me gelukkig hem te mogen ver
zekeren, dat het tegen wil en dank door onze
ziel heesflitsen van zondige gedachten en gru
welijke beelden, op zichzelf volstrekt geen bewijs
is, dat de genade der wedergeboorte en des ge
loofs niet ons deel werd.

Bepaalde voorbeelden onder de heiligen der
Schrift kan ik hiervoor niet aanvoeren, wijl, voor
zoover ik weet, niemand hunner met zooveel voor
den van dergelijke ervaringen sprak, noch de Schrift
zelve haar mogelijkheid ergens uitdrukkelijk leert.

Doch wat het Woord ons openbaart: van de
diepe verdorvenheid onzer natuur door de zonde,
(Gen. 6:5, 8:21, Rom. 8:7), van de onvolkomen
heid onzer heiligmaking in dit leven (Rom. 7),
en van de macht des duivels om rechtstreeks in
te werken op onze gedachten en voorstellingen
(1 Kron. 21:1, Ez. 6:12) verheft het, dunkt me,
boven allen twijfel, dat of als een van eigen wil
onafhankelijke spontane opwelling uit de „onzalige
fontein" binnen in ons, of als een gevolg van
prikkeling der sluimerende „begeerlijkheid" door
Satan, of als een inwepsel des duivels, buiten
onze eigene verdorvenheid om, allerlei diepzon
dige gedachten en Godonteerende voorstellingen
in ons opkomen.

En al kunnen we nu in de H. Schrift geen enkel
voorbeeld aanwijzen, ten bewijze, dat dit ook me
terdaad zoo geschiedt, in alle latere eeuwen waren
er tal van oprechte kinderen Gods, die er smar
telijke ervaring van hadden. En onder die voor
beelden waren er niet zoo weinige, die bij vriend
en vijand het getuigenis hadden van een bij uit
stek godzaligen wandel. Zelfs predikers, die be
hoorden tot de eerste sterren aan den hemel van
Christus' kerk, hebben erover geklaagd.

Met een oprecht geloof en met een waarachtige
bekeering zou dit stellig moeilijk te rijmen zijn, zoo
dergelijke booze opwellingen, tot Godslasteringen
toe, uit het onder-bewuste van eigen hart, of der
gelijke goddelooze inwepelingen van Satan, door
den wil werden opgenomen, en daarmee bewuste
en gewilde uitingen der ziel werden.

Maar waar ze, in plaats van door het bewuste
leven der ziel te worden aanvaard en tot een
eigen daad gemaakt, juist omgekeerd, aanstonds
als ze door de ziel worden waargenomen, met
afschuw worden afgewezen en uitgestooten — is
niet in te zien, dat ze met zaligmakende genade
onbestaanbaar zouden zijn.

Integendeel, daar geeft de reactie waartoe de
wil er door geprikkeld wordt getuigenis van op
rechte bekeering, die immers een „haten en vlie
den van de zonde" is, en „een vreugde in God
en lust in alle goede werken".

Al mogen die booze opwellingen dus, voorzoo
ver ze niet omgaan buiten de verdorvenheid van
ons hart — en dat doen ze zelfs als inwepelingen
des duivels niet; want zonder onze verdorvenheid
zou Satan geen rechtstreekschen toegang tot ons
binnenste hebben — al een diep-verootmoedigend
getuigenis zijn van onze verwording door de zonde
en van de onvolkomenheid onzer vernieuwing. —
in den weerzin en het verzet waarop ze stuiten,
hebben we een even waarachtig en krachtig ge
tuigenis voor onze oprechte liefde tot onzen God
en van onze aanvankelijke vernieuwing door den
Heiligen Geest.

Dit als antwoord op de eerste vraag.

Dat op de tweede en derde, D.V., in een vol
gend nummer.

V.
Correspondentie v. W. te A. Bij nadere over
weging blijkt me uw tweede vraag toch te ver buiten
de grenzen van deze rubriek te liggen, om haar hier te
beantwoorden. 'k Hoop het in een particulier schrijven
te doen.

F.

LITERATUUR EN KUNST.

Gera Kraan-v. d. Burg: „Knotwilgen".

Mevrouw Gera Kraan-v. d. Burg, schrijfster van
verschillende schetsen en novellen en alszoodanig
in onzen christelijken kring een goede bekende,
heeft na deze studiën-met-de-pen thans tot grooter
compositie zich gezet en een roman gegeven,
die onder den titel „Knotwilgen" is verschenen.¹⁾

Wat we van haar voorarbeid in tijdschriften
kenden deed hopen, dat een roman van haar hand,
zoo die te eeniger tijd kwam, zou zijn: in de
eerste plaats een positief christelijk boek en voorts
een roman, in welks vorm en bewerking de trek
ken van het beeld der nieuwere romankunst te
herkennen zouden zijn. Met andere woorden, we
verwachten een proeve van christelijke roman
kunst, voldoende aan de eischen, die we bij her
haling als inherent aan dit begrip hebben be
redeneerd.

Het is daarom een genoegen, dit artikel te kun
nen beginnen met de mededeeling, dat inderdaad
deze verbeelding aan die verwachtingen beantwoordt.
„Knotwilgen" is een christelijke roman, die een
bijdrage tot de christelijke romankunst mag worden
genoemd. En, al is het dan dat bij een bespreking
enige opmerkingen van critischen aard niet achter
wege kunnen blijven, in het feit zelf ligt gereden
grond tot dankbare erkenning. Want, bij alle waar
deering voor den arbeid van onze christelijke schrij
vers en schrijfsters, onze christelijke romankunst
is nog niet tot zulk een bloei gekomen dat niet
elke nieuwe ontluiking ons van harte welkom zou
zijn.

„Knotwilgen" dan is een christelijk boek, omdat
het de worsteling uitbeeldt om geloofsverzekerd
heid en om vrede met God in den weg, dien het
Hem belijft te doen gaan, en het is een roman
van den nieuwere tijd, omdat hij psychologisch
een actueel gegeven bewerkt.

Hoofdfiguur is Suffrida van Dalen, wier geeste
lijke ontwikkeling wordt geteekend, van haar jonge
meisjesjaren af, tot ze, door het leven gerypt en
door lijden gelouterd, de plaats vindt, die God
haar klaarlijkheid heeft toebedacht.

Ze is een dochter van een rijken houthandelaar
in IJmen, een plaatsje, waar de bevindelijke vroom
heid den boventoon heeft. Janus van Dalen is
een goed-Gereformeerd man, maar de geest in
zijn huis van betrekkelijke weelde (er is een piano,
de meisjes rijden op een fiets) is den broederen
veel te licht. Zwarteweg en Barreveld en „meneer"
Sardijn, typen van „het doorgeleide volk" ver
zuimen niet, telkens en telkens weer daarop te
attendeeren met bekrompen, maar in hun scherpte
vlijmende opmerkingen.

Suffrida heeft het in die atmosfeer benauwd en,
binnen de bescheiden mogelijkheden van het IJmen
sche leven een „opstandige", voelt ze zich steeds
meer van „het volk" vervreemden, hoe jong ze
ook is. Wel is er, naar de beschermende taxatie
van een oude nicht uit den Barreveld-kring bij
haar eenige „werking van binnen", maar dat is
een schuchter zoeken naar houvast, een gezonde
kieming, die juist daardoor in de omgeving van
„het volk" niet aarden kan. „Zóó wezen wil ik
niet...." bekennt ze zich zelf. „Zóó niet....
maar Jezus kan ik niet missen".

Vader van Dalen staat tusschen de beide legen
stellingen in. Hij geniet van de „leerzame" dogma
tische prediking van De Alewijn en voelt zich
daarbij beter thuis, dan bij de perkamenten van
Zwartewegs gezelschap. Maar aan den anderen
kant gaan hem de wenschen van Suffrida, die
studeeren en de H.B.S. bezoeken wil, ook weer
veel te ver. Als ze bij hem op kantoor komt, wat
boekhouden leert en wat van de moderne talen,
ontwikkelt ze zich meer dan genoeg. „Flink in
de huishouding is nummer één" besluit hij. En
wat betreft Suffrida's houding tegenover Bar
reveld en de zijnen, hij begrijpt haar tegenzin wel,
maar vergoelijk: „Je kijkt alleen naar de buiten
kant.... maar de kern is goed".

Onder deze verhoudingen is Suffrida's meisjes
tijd voor haar een moeilijke periode: ze is onbevredigd
en daardoor ontevreden; ze zoekt naar hogere
dingen en wordt afgeschrokken door de practijk,
die ze ziet bij hen die in hun gevonden-hebben
roemen; ze heeft behoefte aan inhoud voor haar
leven en voelt zich leeg en eenzaam.

Dan — onverwacht — komt ze te staan voor het
vraagstuk der liefde. De zoon van een goeden klant
van Van Dalen vraagt haar ten huwelijk. Maar, na
een korte kennismaking wijst ze hem af, zonder
nawijsbare reden egenlijk (en daardoor tot kwalijk

verholten ergernis van haar vader-zakezman) alleen,
omdat ze in den jongeman niet vindt de beslist
heid, die zij meent noodig te hebben. Intusschen
maakt deze omstandigheid, waarin ze door nie
mand begrepen wordt, haar nog eenzelliger dan ze
al was. Ze krijgt zonderlinge afflures: een niet
zich bekommeren over haar kleeding, een prikkel
baarheid, die haar omgeving wanhopig maakt, een
verzet-stemming, die soms tot onaangename con
flicten leidt.

Ten slotte krijgt ze 't gedaan, dat ze mag stu
deeren. In het naburige stadje neemt ze les in
't Duitsch, ten einde zich voor de middelbare acte
te bekwamen. Daar, in de club van medeleerlingen,
wordt ze andermaal voor de beslissing van een
antwoord gesteld, als een der cursisten, een jonge
man, dien ze meende met haar vriendschap te
hebben geholpen, meer wil dan vriendschap. Maar
ze komt tot de verkillende zekerheid voor zich
zelf dat zijn liefde niets is dan hartstocht en ze
maakt bruto een einde aan de verhouding. Weer
is ze een illusie rijker geworden en nog meer trekt
ze in zichzelf zich terug.

Dan is ook haar besluit genomen. Ze zal haar
eigen weg vinden en zoeken in dien weg voor an
deren nuttig te zijn. Op de colleges, die ze volgen
gaat, ontmoet ze een meisje van gelijke mentaliteit,
maar veel verder gevorderd in emancipatie-begrip
pen en onbetwist haar meerdere. Met deze vriendin
praat ze veel, vooral ook over de houding in en
tegenover het leven en die gesprekken voeren ook
tot een handelen over geestelijke dingen. Dan be
merkt Suffrida hoe ook dit moderne meisje het
verlangen kent naar God, en zich godsdienstig
noemt, maar ze ziet, dat deze godsdienst van den
„nieuwen mensch" een gansch andere is dan die,
welke de Bijbel haar leert. En dan wordt het de
moeilijkheid van deze periode van haar leven dat
ze getuigen moet en niet getuigen kan.

Eindelijk vinden we haar als leetares aan een
Gymnasium, nu gelukkig in haar arbeid, haar aan
gewezen levensdoel. En juist dan komt de echte
liefde in haar leven in den persoon van een col
lega. Ze meende dat ze een Walkyre was, een
onoverwinnbare, en in die overtuiging voelde ze
zich trots en sterk — maar voor de liefde, die
met onweerstaanbare kracht haar dwingt, moet
ze bukken. En dan beseft ze, hoe niet in haar
Walkyre-ideaal, maar in het leven van vrouw en
moeder haar groote geluk liggen zal.

Evenwel — Gods weg leidt anders. Haar ver
loofde wordt ziek, juist als ze met het oog op
't aanstaand huwelijk haar betrekking heeft neer
gelegd. Samen met hem gaat ze naar het ouder
lijk huis te IJmen en daar verzorgt ze hem, dage
lijks. Rijk zich ontplooiend, in een steeds inniger
elkander verstaan, groeit daar hun liefde, te ster
ker, naarmate ze beiden gaan inzien, dat hun
huwelijk nooit een werkelijkheid worden zal. In
deze maanden van smartelijk geluk wint Suffrida
de overtuiging, dat hun liefde sterker is dan de
dood, omdat ze „in Christus rust". Als boven de
aarde uitgedragen voelden zij beiden zich met hun
liefde, waarin zich al meer van 'themelsche kris
talliseerde". En zoo kan het, dat ze straks, met
een glimlach hem de oogen sluit voor immer,
fluisterend zijn troostwoorden: „Wat blijft is veel
meer, dan 'tgeen wegvallt".

Maar dan — de leegte. Alles weg uit haar leven:
haar studie, haar belangstelling, de toegewijde zorg
voor hem — leeg staat ze en alleen. Tot ze, door
een toevallige omstandigheid, in een nacht, die zwart
is van zorgen, ineens haar roeping zich gewezen
ziet: zich wijden aan den arbeid onder meisjes,
die dreigen in het leven onder te gaan. En dan
herinnert ze zich een gesprek met haar verloofde
over de knotwilgen aan den slootkant. Toen had
ze gezegd, dat niet de menschenlevens als knot
wilgen met opzet klein gehouden worden. Nu glim
lacht ze: „Knotwilgen worden wel klein gehouden,
maar ze zijn toch elk jaar opnieuw weer groen".

In geregeld verband gezet, is zoo de inhoud
van dezen roman en zelfs een overzicht-in-groote
trekken, als we nu gaven, kan doen zien, dat er
veel, heel veel moois is in dit boek. Het behandelt
een in de moderne romankunst zeer actueel ge
geven: de vraag naar een bevredigende levens
houding voor het meisje en de jonge vrouw. En
het stelt de situatie geheel, zooals de moderne
roman die kent, uitgaande van de vrijheidsbe
geerte en het verheerlijkte ideaal van zelfbestem
ming. Inzoverre is het dus een boek, waarin we
de trekken der nieuwere romankunst onmiddellijk
herkennen. Maar — en dat maakt den roman tot
een christelijk boek — hij stelt deze quaestie
in hooger licht, als hij de bestemming aanwijst,
die God heeft bepaald, gansch anders dan die,
welke Suffrida zich had gedroomd en niet dan
door een weg van smartelijk lijden haar duidelijk
geworden. Metterdaad brengt dus deze roman een
behandeling van het meest actuele romang-geven
in positief christelijken geest, aldus stellig beant
woordend aan de directe eisch, die aan de chris
telijke romankunst gesteld worden moet.

Daarin nu ligt allereerst een element dat erken
ning en dankbare waardeering verdient.

En dan zijn er tal van bijzonder goede frag
menten. Om slechts enkele te noemen: voortreffelijk

¹⁾ Uitg. van G. J. A. Ruys C.M., Zeist.

is de teekening van het milieu der bevindelijke vromen, is de uitbeelding en de worsteling in Suffrida's ziel, over haar zwakheid, dat ze wel met God durft spreken over de menschen, die Hij op haar weg brengt, maar niet met die menschen over God; ontroerend is de beschrijving van de verhouding der liefde, die haar troostrijk licht stralen doet over de donkerheid van het scheiden, is de ontleding van de groote leegte, die er is in Suffrida's ziel, als ze tot het besef komt dat heel het gebouw van haar zelfgeconstrueerde idealen in puin ligt. Dat alles is goed en het is mooi.

En nog eens weer zeggen we het, dat we de Schrijfster dank verschuldigd zijn, dat ze onze christelijke romankunst met dit boek heeft verrijkt.

Maar — en hier komen we met onze opmerkingen — deze erkenning van verdienste sluit de mogelijkheid van critiek niet uit. Niet te ontkennen valt het, dat de compositie van den roman als geheel niet sterk is. Hij bestaat ten slotte uit een aantal weinig onderling verbonden fragmenten. Zonder de gewenschte (en noodige) overgangen, volgt de eene episode van Suffrida's leven op de andere. Toegegeven moet worden, dat wel telkens op die momenten het licht valt, die in den ontwikkelingsgang van haar zieleleven de voornaamste zijn, maar, doordat de aaneenschakeling ontbreekt, krijgt het geheel 'aspect van een triptiek, die telkens abrupt afknaapt na een bepaald gedeelte om een heel eind verder in de orde van gebeurtenissen opeens weer te beginnen. Door deze omstandigheid kunnen we als lezers den groei van het proces moeilijk volgen en missen we de rust, die allen groei kenmerkt. Met name voor 'eerste gedeelte van het boek geldt deze opmerking. Dat is een verzameling schetsen over en soms zelf naast het leven van de hoofdfiguur, met als eenige verbinding, dat zij in iedere schets terugkeert.

Een tweede opmerking staat met deze eerste in direct verband. Terwijl aan den eenen kant de gang van het boek door een bijna niet te volgen snelheid van tempo zich kenmerkt, wordt anderzijds soms breed uitgeweid over details. Waar b.v. het sterven van den verloofde, het groote en, van het principieele standpunt van den roman uit gezien, beslissende moment met één enkel zinnenstuk wordt afgedaan, is een heel hoofdstuk gewijd aan de beschrijving, hoe Suffrida als kind de figuren van een boek als werkelijke menschen meent gezien te hebben, een psychologisch wel aardig detail, maar dat met de lijn van den roman nagenoeg geen verbinding heeft. Waar Suffrida's studententijd haar ziel voor zoo belangrijke vragen stelt, als b.v. haar al of niet mede verantwoordelijk zijn voor den zelfmoord van den professor en als terloops dit geweldige gebeuren wordt vermeld, vinden we tot in bijzonderheden gesproken over de moeilijkheden van een middelhoogdutchsche text, die ze te bewerken heeft voor een responsiecollege. En zoo zouden we meer voorbeelden kunnen noemen.

We zeggen niet, dat die details op zichzelf niet frisch zijn, maar voor ons besef storen ze den gang van het geheel en maken ze den roman als eenheid onevenwichtig. Beter dan de bovengenoemde beschrijving van Suffrida's teleurstelling over

de helden uit haar leesboek ware b.v. een bredere analyse geweest van de zielsgesteldheid der beide meisjes, als ze praten over het leven, over de studie als levensvervulling, over de liefde, als levensgehek. En liever dan over tal van kleine bijzonderheden in de eerste hoofdstukken, hadden we over belangrijke momenten in de latere capitula uitgeweid gezien. Want niet op dat voorspel in de meisjesjaren, maar op het gebeuren van den geripten leeftijd komt het aan in dit boek.

En eindelijk een derde opmerking betreffende den vorm. Die is goed. De stijl is kleurrijk en boeiend en vooral in de dialogen pittig. Maar het weglaten van geslachtsuitingen is een willekeurigheid, die ontsteert in de z.g. „oude" spelling, die de Schrijfster volgt, behooren de geslachtsaanduidingen aangegeven te worden. Wil men schrijven naar de natuurlijke spreekwijze, die deze distincties verwaarloost, dan moet men ook de verdere consequenties aanvaarden en b.v. medeklinker-contracten erkennen.

Intusschen — deze opmerkingen mogen niet de laatste woorden van ons artikel zijn. Want dat kan niet in mineur eindigen, omdat stellig het boek zelf een verheugend geluid is voor ieder, die iets kent van het schrille en disharmonische der moderne romanlectuur. En ook als christelijk boek, in z'n principieele belichting van een quaestie, die zeker ook het christelijk leven raakt en wellicht in sommige persoonlijke of gezinsverhoudingen als een werkelijkheid wordt gekend, heeft deze roman zooveel betekenis, dat ook ten dezen de qualificatie: verheugend past. Daarom moet ons artikel besluiten in het uitspreken van erkenning en waardeering. En we uiten die waardeering het best, als we „Knotwilgen" hartelijk ter lezing aanbevelen. In 'bijzonder aan onze jonge vrouwen en meisjes, voor wie het allereerst waarde heeft.

C. T.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Persstemmen.

Alle vroegstervende kinderen zalig?

Blijkens „De Wachter" is dit in Amerika een kwestie, waarover onder Gereformeerden verschil van gevoelen bestaat.

Zooals we in ons vorig artikel reeds te kennen gaven, wordt door de Gereformeerde theologen in ons land algemeen aangenomen, dat alle jongstervende kinderen zalig worden.

Niet alleen de kinderen des verbonds, zoo leert men, maar ook die buiten het verbond behooren tot Gods uitverkorenen. Sterven ze in hun prille jeugd, dan is dat een zeker bewijs, dat ze door God tot het eeuwige leven uitverkoren zijn.

De oude Gereformeerde theologie, zooals die in de Belijdenisschriften van de zestiende en de zeventiende eeuw werd vastgelegd, zoowel in Engeland als in Nederland, durfde dit niet uitspreken. Ze onthield zich van een uitspraak betreffende de kinderen buiten het verbond.

In Nederland neemt de Gereformeerde theologie nog hetzelfde standpunt in. Gods Woord biedt ons in deze geen duidelijke en afdoende gegevens, en daarom, zoo oordeelt men, dienen we ons van een besliste uitspraak te onthouden.

Maar hier in Amerika bleef de Gereformeerde theologie niet op hetzelfde standpunt staan.

ben allereerst luisteren, luisteren naar de (op zeer verscheiden wijze geuite) stem van den modernen mensch, zoo vaak die zegt: „ik wilde Jezus wel zien". Ik onderschrijf ten volle dit woord van K. Schilder: „Laat dan ook de Grieksche, d.i. de naar schoonheid dorstende geesten van dezen tijd bij de discipelen van Jezus gehoor vinden en opmerkzame aandacht, zoo vaak zij zeggen: wij wilden Jezus wel zien. De schriftgeleerden zullen op die vraag van aankomende Grieken veel en meer dan veel kunnen aanmerken: niettemin als God hun de gelegenheid geeft om Jezus te loonen als de groote verbintenis van Grieken en Joden, van dichters en schriftgeleerden, dan moeten zij hooren en spreken en antwoorden. De nood is hun opgelegd".

Het komt mij voor, dat die nood al in 't bijzonder is opgelegd aan allen onder ons, die gezegd zijn met het voorrecht te kunnen en te mogen „studeren". Die allen hebben of krijgen een practikan den modernen mensch Jezus te loonen.

Maar, allereerste voorwaarde is en blijft, het luisteren. Eerst dan kunnen wij antwoorden, met de gegronde verwachting ook aangehoord te zullen worden.

Bij dat luisteren zullen wij ons, wat ons onderwerp aangaat, om te beginnen, de zoo noodige beperking moeten opleggen. Wij schakelen allereerst uit, al die literatuur, die op de moderne Leben-Jesu-Forschung betrekking heeft. Waarom zouden wij die in dit verband verwezen? Wie zich daarvoor interesseert, zij verwezen naar het bekende boek van Dr. Schweitzer: „Geschichte der Leben-Jesu-Forschung" (zweite, neu bearbeitete und vermehrte Auflage, 1913).

Voorts willen wij ditmaal ook buiten bespreking laten de modern-theologische literatuur, zooals die zich in 't algemeen bezig houdt met den persoon van Jezus Christus. Daarin is de voortgang

Felt is, dat bijna alle Gereformeerde theologen van de negentiende eeuw de meening zijn toegedaan, dat we aan de zaligheid van geen enkel vroegstervend kind hebben te twifelen. Men oordeelt, dat Gods Woord ons voldoende gegevens aan de hand doet om dit te mogen uitspreken. En ongeveer een kwarteeuw geleden heeft de Presbyterian Church in the United States of America dit officieel uitgesproken als een nadere verklaring van haar Confessie.

Nu meene niemand, dat we hierin te doen hebben met een verschijnsel van het modernisme.

't Is wel waar, dat de moderne geest ver doorgedrongen is in de Presbyteriaansche kerken van ons land. Maar het gaat niet aan, deze leer op rekening te schrijven van het modernisme. Waren het uitsluitend de modernisten, die deze leer aanhangen, we zouden er verder geen woord meer aan verspillen. Zij gelooven niet aan een verkiezing en verwerping, aan de verdoemelijkheid der erfzonde en de onmacht des menschen, aan de noodzakelijkheid der wedergeboorte en de bijzondere voldoening door Christus. In één woord, zij loochenen al de fundamenteele stukken van het Christelijk geloof en buigen niet voor de onfeilbaarheid der Heilige Schrift. Met hen valt niet te redeneeren.

Maar we hebben het in dit artikel over de Gereformeerde theologen, die met ons aan al de specifiek Gereformeerde leerstukken vasthouden.

En nu is het opmerkelijke, dat zoo goed als alle Gereformeerde theologen, ook die van het zuiverste water, mannen van Princeton, die met eere strijden voor het oude Calvinisme der zeventiende eeuw, de meening zijn toegedaan, dat alle vroegstervende kinderen onder Gods uitverkorenen zijn te rekenen.

Daarbij zijn mannen van naam als Dr. Charles Hodge en Dr. B. B. Warfield, die voor de Gereformeerde theologie in ons land van even groote betekenis geweest zijn als Dr. Bavinck en Dr. Kuyper voor de Gereformeerde theologie in Nederland.

En al is het, dat wij Gereformeerden van Nederlandsche herkomst ons (nog) niet kunnen vinden in de meening door hen voorgestaan, het is niet meer dan billijk, dat we toch eens luisteren naar hetgeen zij hebben te zeggen.

Van de hand van Dr. Warfield verscheen een kostelijke historisch-dogmatische studie, *The Development of the Doctrine of Infant Salvation*, waaraan we in voorgaande artikelen reeds het een en ander ontleend hebben.

Dr. Hodge wijdt in zijn *Systematic Theology* een paar bladzijden aan ons onderwerp. De meeste „Wachter"-lezers hebben dit werk niet onder hun bereik, en zoover we weten, is het nimmer in het Nederlandsch overgebracht. We zullen ons dus de moeite getroosten, deze bladzijden voor onze lezers te vertalen.

WAT DE SCHRIFT LEERT AANGAANDE DE ZALIGHEID DER KINDEREN.

Allen, die in hun jeugd sterven, worden zalig.

Dit mogen we afleiden uit hetgeen de Bijbel leert van de analogie (overeenkomst) tusschen Adam en Christus:

„Zoo dan gelijk door éene misdadig de schuld gekomen is over alle menschen tot verdoemenis, alzoo ook door éene rechtvaardigheid komt de genade over alle menschen tot rechtvaardigmaking des levens. Want gelijk door de ongehoorzaamheid van dien éenen mensch velen tot zondaren gesteld zijn geworden, alzoo zullen ook door de gehoorzaamheid van éenen velen tot rechtvaardigen gesteld worden" (Rom. 5:18, 19).

Wij hebben niet het recht deze algemeene uitspraken op eenigerlei wijze te beperken, behalve in zoover de Bijbel zelf perken stelt.

Nergens sluit de Schrift ook maar een enkele groep kinderen, gedoopt of ongedoopt, geboren in Christelijke of in heidensche landen, uit geloovige of uit onge-

gewest (of, zoo ge wilt de neergang) tot steeds radicaler opvattingen (de bekende mythische, astraal-theorie etc.) Verwezen zij o.m. naar P. Zondervan: „Radicaal Christusbewoening" (2), Dr. H. W. Ph. E. v. d. Bergh van Eysinga: „Het Christumysterie" (2) en Prof. Dr. H. Windisch: „De tegenwoordige stand van het Christusprobleem". Ik zwijg ook over zoowel Brunner's: „Der Mittler" als over Bultmann's „Jesus" (de eerste in de reder „Unsterblichen", der „geistigen Heroen der Menschheit"). De taak van kritiek en verweer komt hier in 't bijzonder voor de verantwoording der theologen. Onzerzijds geschiedde dat tot op heden meer fragmentarisch, dan systematisch. Van R. Katholieke zijde verscheen o.m., (tegen de radicale opvatting van v. d. Bergh van Eysinga b.v. zich in het laatste hoofdstuk richtend: „De Pseudo-Christus", door Dr. Jos Keulers). Buiten beschouwing blijve thans ook alle literatuur, die zich in 't bijzonder bezig houdt met Jezus' jeugd, waarover, alhoewel de gegevens hier zoo uiterst schaarsch zijn (of, zouden wij moeten zeggen, juist omdat het er met de gegevens zoo bijstaat?), veel gedacht en geschreven is. Uit den aard der zaak rust dat alles meest op buiten-Schriftuurlijke gegevens. Hierin vooral is sterk alle apocriefe literatuur, waaraan wij stilzwijgend voorbijgaan. Een proeve van degelijk-oriënteerd werk op een bepaald punt te dezer zake mag heeten het artikel van K. Schilder „Apokriefe Kerstgedachten" (2). Die literatuur-zelf maakte voor velen weer toeganke-lijk H. Bakels in zijn „Nieuwtestamenteische Apocriefen, of het nadere over Jezus, Zijne Onders en Apostelen en andere (voornamelijk nieuwtestamenteische) personen, volgens schrijvers vooral uit de eerste twee eeuwen onzer jaartelling" (2). Verwezen kan voorts nog naar „Jezus als Jongeling" door Wilhelm Scharlmann (2), speciaal het eerste boek daarvan: „Aan de grenzen der Kinderjaren", al zult ge daarin ook niet veel wijzer worden.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

tets over het beeld van Jezus in de moderne literatuur.

door

W. M. LE COINTRE.

I.

Inleiding.

Het is niet dan aarzeland, dat ik, voor vriendelijke drang zwiëhend, er toe over ga te publiceren het referaat, dat door mij over bovenstaand onderwerp werd gehouden op het jongste congres der Geref. Stud. Beweging. Met nadruk stel ik daarom voorop, dat, wat hier geboden wordt, van vrijwel louter-informatieven aard is, maar persoonlijk smaken en voorkeur georiënteerd, fragmentarisch, allernist „einfachlich" en louter zeer onvolledig. Het critisch element moge niet geheel ontbreken, in verband met mijn bedoeling kon het niet op den voorgrond treden. Het kan zijn uit hebben bij de lezing met een en ander te rekenen.

Het zal ook met de behandeling van dit onderwerp wel zoo zijn, dat ik sommigen te weinig en anderen te veel geef. Maar dat is nu eenmaal, bij den ontzaglijken rijkdom van het materiaal, wel onvermijdelijk.

Ik wil met u gaan door de verschillende gebieden der moderne literatuur (dit begrip dan in ruimer zin genomen) waarbij het ons blikken zal, dat op al die gebieden men, hoe dan ook, worstelt met het beeld van Jezus.

Het is, naar het mij voorkomt, van groot belang na te gaan, de reflex van het beeld van Jezus op den spiegel van het bewustzijn van den modernen mensch. Nog éénmaal, ge moet daarbij van mij niet verwachten (telkens en telkens) een „ingehende" kritiek. Wij willen thans en zullen onzen tijd daarvoor al meer dan noodig heb-

loovige, sing de Al de zijn om Al de ons uitd Gods ni Het i van der zeggen, genade De zegs kwade overtref Dit i onzen l gaan de staan v De B den on richt al zegt hu een alg zijn, zo en van den Zor maar d versta gelijke geslote Niet tel trek elusie, onder door de nitgen maar d ten gro Die i Gods o honden Indie meer de doo zal de herhaa De l heeft b delging Het ring va van de kinders gemaal De v trekkin als ee drukki gens b ren va Zijn le joren z kon ru hemele dat de van ve Daan Rooms men, worden Leze hen, he D o g n het er scheide

Onzerzij gegeven „Jezus ten voor bewustz Het r al die ook in dan ook 't algem en, voo wendt, der Eva Dat ka beelden houwens ons gen willen 'teressan in te g bekende „Das B3 echter uit den aantee die daa iets in Schoch beeld, : ten Hen daarvan van he schrijfst wel iets Zijn oo Inter Dr R. Studied „Christi gewezen